

نقش عرف در حقوق همسران

نگارش
معصومه فرخی

www.ketab.ir

سرشناسه : فرخی، معصومه، ۱۳۵۴ -
عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور : نقش عرف در حقوق همسران/نگارش معصومه فرخی.
مشخصات نشر : تهران : پیام عدالت ، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : ج، ۱۲۰ ص.
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۱۵۲-۳۰۴-۸
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۱۷.
موضوع : حقوق خانواده — ایران — تفسیر و استنباط
موضوع : حقوق خانواده
موضوع : عرف (فقه) — ایران
موضوع : عرف
موضوع : عرف — ایران
رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ ۷۴۰/ف/۴۰/۷ KM۵۴۰
رده بندی دیویی : ۳۴۶/۵۵۰۱۵
شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۹۹۴۴۷

انتشارات
پیام عدالت

نقش عرف در حقوق همسران

نویسنده: معصومه فرخی

ناشر: انتشارات پیام عدالت

چاپ: تهران بدر نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۳

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۵۲-۳۰۴-۸

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

نشانی: خیابان ولی عصر (عج) - میدان منیریه - خیابان شهید معیری

شماره ۱۴۵ تلفن: ۰۸۴۹-۶۶۴۱-۶۶۹۶۳۵۶۶

تقدیم به :

نخست این اندک بضاعت را در طبق اخلاص نهاده و با فروتنی و خشوع هرچه تمامتر به محضر مقدس معصومین علیهم السلام به ویژه آقا امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف که جهان در تب و تابش به انتظار ظهور ایستاده ، تقدیم می نمایم .

و نیز به روح پاک مادرم ، مربی جسم و جانم که با زحمات خویش مرا یاری کرده و نیز به همسرم جناب آقای حسن پور که زحمات زیادی را در طول تحصیل و زندگی مشترک تحمل شدند و نیز به دخترم (آزاده).

و تمامی کسانی که در این راه اعتلای فرهنگ و پیشرفت علمی من گام نهادند و مرا از وادی جل و گاه به راه عزت و سعادت رهنمون کردند و در ظلمات ذهنم چراغ معرفت را افروختند و الفبای انسانیت را آموختند و زمینه رشد و پرورش مرا مهیا ساختند ، تقدیم می نمایم .

www.ketab.ir

سپاسگزاری :

« لا تجعلن ذرب لسانك على من انطقك و بلاغه قولاك على من سدّك »

نهج البلاغه / حکمت ۴۰۳

« در غیب و احترام نمودن به معل و استاد علی (علیه السلام) فرموده اند:

« که بیزی زبانت را به کسیکه تو را گویا کرده و آموخته و استواری گفتارت را

به کسی که تو را به راه راست راهنمایی نموده نگردان. »

لذا با استعانت این بزرگوار مولایمان آقا علی (علیه السلام) در آغاز جمله به اینکه :

« من لم یشکر الله فمات شکراً یعنی کسی که بنده را سپاس نگوید گویی خدا را

سپاس نگفته است. » و سوره از انبیا (سوره انعام) ،

جناب آقای دکتر نصیریان (استاد مشایخ) ، جناب آقای دکتر سید محمد بجنوردی (داور) و سایر

مستولین که همواره از تجارب و مشورتهای ارزنده ی آنها به نوعی در جریان این تحقیق مرا یاری

نموده اند قدردانی و سپاسگزاری می نمایم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
9	چکیده
ز	مقدمه
1	فصل نخست: عرف و جایگاه آن در حقوق اسلامی
3	1-1-1- عرف در اصطلاح فقه
4	1-1-2- عرف در اصطلاح حقوق
6	2-1- عرف عام
6	1-2-1- تعریف عادت در لغت
6	2-2-1- عادت در اصطلاح
6	3-1- نسبت بین عرف و عادت
7	1-3-1- تفاوت عرف و عادت از نظر حقوقی
7	4-1- عرف و سیره
8	1-4-1- عرف و سیره عقلائیه
8	2-4-1- سیره متشرعه
8	3-4-1- عرف و سیره عقلا
9	4-4-1- تفاوت عرف و سیره عقلا
10	5-1- قلمرو عرف
10	1-5-1- شرایط اعتبار عرف
10	2-5-1- منشا پیدایش عرف
10	3-5-1- اقسام عرف
12	6-1- ارکان عرف و عادت
12	1-6-1- عنصر مادی
12	2-6-1- عنصر روانی
13	7-1- ادله حجیت عرف در فقه اسلامی
14	1-7-1- دلیل اول (قرآن کریم)
14	2-7-1- دلیل دوم (روایات)

۱۴	۱-۷-۳- دلیل سوم (فقها)
۱۵	۱-۸-۱- نقش عرف
۱۵	۱-۸-۱-۱- نقش عرف در استنباط احکام
۱۵	۱-۸-۲- نقش عرف در تشخیص موضوع
۱۷	۱-۸-۲-۱- نقش عرف در تغییر موضوع
۱۷	۱-۹-۱- ح
۱۷	۱-۹-۱-۱- نقش عرف در بیدایش حقوق
۱۸	۱-۹-۲-۱- وره حقوق
۱۸	۱-۹-۳-۱- واژه عرف
۱۹	۱-۹-۴-۱- تعریف حق
۱۹	۱-۹-۵-۱- مبنای وجود حق
۲۰	۱-۹-۶-۱- آثار حق
۲۱	۱-۱۰-۱- نظر اسلام در مورد حقوق
فصل دوم : جایگاه عرف در حقوق بین الملل و حقوق اسلامی	
۲۵	مقدمه
۲۸	۱-۲- عرف در حقوق بین الملل
۲۸	۱-۱-۲- عرف در حقوق رم
۳۰	۲-۱-۲- عرف در حقوق کشورهای گروه آنگلو ساکسون
۳۴	۲-۱-۳- عرف و عادت در نظام حقوقی کامن لا
۳۸	۲-۲- عرف در قانون و حقوق اسلام
۳۸	۱-۲-۲-۱- اعتبار و ارزش عرف در نظام حقوق اسلامی
۴۱	۲-۲-۲- رابطه عرف و قانون در حقوق اسلامی
۴۲	۲-۲-۳- اثر عادت در قانونگذاری اسلام و برخورد اسلام با عرفهای موجود
۴۴	۲-۲-۴- مصادیق عرف در حقوق اسلام
۴۶	۲-۲-۵- نقش عرف در پیدایش نظام دیات در اسلام

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل سوم : نقش عرف در حقوق غیرمالی همسران

۵۳	۱-۳- ازدواج از دیدگاه قرآن کریم
۵۳	۱-۱-۳- تعریف خواستگاری
۵۴	۲-۱-۳- تعریف نامزدی
۵۴	۲-۱-۳- شرایط نامزدی و خواستگاری
۵۴	۱-۳- ویدیویی عقد ازدواج
۵۵	۴-۱-۳- ازدواج در لغت
۵۵	۲-۴-۱-۳- قوه ازدواج در نظر اندیشمندان
۵۵	۳-۴-۱-۳- حقوق ازدواج از نظر علوم اجتماعی
۵۶	۲-۳- آثار نکاح
۵۷	۱-۲-۳- آثار حقوقی نکاح
۵۷	۳-۳- حقوق غیرمالی همسران (زوجه شوهر)
۵۷	۱-۳-۳- حسن معاشرت
۵۸	۱-۱-۳-۳- جایگاه حسن معاشرت از دیدگاه فقهی
۶۱	۲-۱-۳-۳- گستردگی مفهوم معروف از منظر قرآن کریم
۶۱	۳-۱-۳-۳- اصل معروف از دیدگاه معصومین (ع)
۶۴	۴-۱-۳-۳- دیدگاه فقیهان در مورد حسن معاشرت
۶۵	۵-۱-۳-۳- حسن معاشرت از دیدگاه حقوقی
۶۷	۶-۱-۳-۳- حسن معاشرت از دیدگاه قانون
۶۸	۷-۱-۳-۳- حقوق و تکالیف متقابل زن و شوهر
۶۹	۲-۳-۳- حقوق جنسی
۶۹	۱-۲-۳-۳- حقوق جنسی از دیدگاه فقه و حقوق
۷۰	۲-۲-۳-۳- حقوق جنسی از دیدگاه قرآن کریم

فصل چهارم : نقش عرف در حقوق مالی همسران

۷۵	۱-۴- روابط مالی زن و شوهر (همسران)
۷۵	۱-۱-۴- استقلال مالی زن

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

۷۵	۲-۱-۴- حقوق مالی زن
۷۷	۲-۴- مهریه در نظام حقوقی اسلام
۷۷	۱-۲-۴- مهریه در اصطلاح فقیهان
۷۸	۲-۲-۴- مهریه در اصطلاح حقوقدانان
۷۸	۳-۴- ادله فقهی در مورد مهریه
۷۸	۳-۴- آیات
۸۰	۲-۱-۴- روایات
۸۲	۴-۴- اقسام مهر
۸۴	۱-۴-۴- مهر المسمی
۸۳	۱-۱-۴-۴- شرایط صحیح مهر المسمی از نظر حقوقی
۸۴	۲-۱-۴-۴- تعیین مقدار مهر المسمی
۸۴	۳-۱-۴-۴- نقش عرف در تعیین مهر المسمی
۸۴	۴-۱-۴-۴- تاثیر عرف نادرست در تعیین میزان مهریه
۸۵	۲-۴-۴- تعریف مهر المثل
۸۶	۱-۲-۴-۴- موارد پرداخت مهر المثل
۸۷	۲-۲-۴-۴- نقش عرف در تعیین میزان مهر المثل
۸۹	۳-۴-۴- نکاح مفوضه المهر
۹۰	۱-۳-۴-۴- تعیین کمیت مهر المغوض
۹۰	۲-۳-۴-۴- جایگاه عرف در تعیین مهر المغوض
۹۱	۴-۴-۴- تعریف مهر الممتع
۹۱	۱-۴-۴-۴- کمیت مهر الممتع
۹۲	۲-۴-۴-۴- ادله فقهی در مورد مهر الممتع
۹۲	۳-۴-۴-۴- نقش عرف در تعیین مهر الممتع
۹۳	۵-۴- نفقه
۹۳	۱-۵-۴- تعیین نفقه در قرآن کریم
۹۳	۲-۵-۴- نفقه در لغت

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹۳	۳-۵-۴- نفقه در فقه
۹۴	۴-۵-۴- نفقه در قانون
۹۴	۵-۵-۴- کمیت نفقه
۹۵	۶-۵-۴- نقش عرف در تعیین کمیت و کیفیت نفقه
۹۹	۷-۵-۴- سبب وجوب نفقه
۱۰۰	۶-۴- مک
۱۰۱	نتیجه گیری
۱۰۳	منابع

www.ketab.ir

چکیده

عرف یکی از عوامل موثر در حقوق همسران است ، چنان که درست باشد موجب تحکیم خانواده می گردد و اگر نادرست باشد عاملی بازدارنده از تشکیل و بقای زندگی خانوادگی خواهد بود از این رو بی توجهی به نقش عرف در حقوق همسران سبب به وجود آمدن چالش های بنیادی در جامعه می شود . بیشترین کاربرد واژه ی عرف در قرآن ، مربوط به حقوق خانواده و تنظیم روابط میان همسران است . روایان نیز همین موضوع هستند . با در نظر گرفتن عموم و اطلاق بعضی از ادله لفظی و با توجه به ادله فقهی ، جایگاه عرف در حقوق همسران روشن می شود ، از این رو ، در رویه قضایی در بسیاری از مسائل به خانواده عرف و عادت مسلم را مبنای نظر قرار داده است . در این پژوهش ، جایگاه عرف در حقوق همسران که شامل حقوق مالی ایشان می شود از قبیل مهر و نفقه در حقوق مالی و حقوق جنسی و حق معاشات در حق غیر مالی مورد بررسی قرار می گیرد . نقش تعیین کننده عرف در این حقوق ؛ سبب دگرگونی برخی از قواعد قانونی در حقوق خانواده خواهد شد که بازبینی و تغییر مواد قانونی مرتبط ، نتیجه آن می تواند باشد . این مهم از مسائلی است که باید مورد توجه قانونگذار قرار گیرد .

واژگان کلیدی : عرف ، حقوق ، خانواده ، حق جنسی ، مهر ، نفقه

مقدمه

نهاد خانواده ، دار ، ابعاد گوناگون اخلاقی ، حقوقی ، عاطفی و اجتماعی است ، از این رو ، عوامل گوناگون باید در تدوین مقررات مربوط به حقوق همسران مورد توجه قرار گیرد . در جمهوری اسلامی ایران ، قوانین و مقررات ، برگرفته از فقه اسلامی است . حال پرسش این است که آیا با تحولات زمان و مکان ، این مقررات قابل تجدید نظر هستند ؟

در صورت مثبت بودن پاسخ ، تغییر شیوه زندگی که متأثر از اوضاع فرهنگی ، اقتصادی سیاسی و دیگر زمینه های زندگی اجتماعی است در دگرگونی این قوانین چه اثری دارد ؟ و نقش آفرینی عرف در حقوق همسران چگونه است ؟

حقوق خانواده و مقررات مربوط به آن مسائل مطرح در تمام جوامع بشری است . سلامت خانواده از عوامل موثر در درستی روابط بین افراد در ابعاد گوناگون اجتماع است . هدف از این پژوهش تبیین جایگاه عرف در مسائل حقوق همسران است به گونه ای که با برخورد چالش های موجود در حقوق خانواده کنونی باشد ، بدین منظور در مبحث نخست معنا و مفهوم عرف در لغت ، فقه و قانون بررسی می گردد و جایگاه عرف از دیدگاه فقها ، قانونی و خانوادگی مورد اشاره واقع می شود و سپس در مبحث دوم نقش عرف در حقوق همسران و در رابطه زوجیت به طور مبسوط بیان می گردد .